O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”
Buxoro davlat universiteti rektori
_________ O.X.Xamidov
2025-yil “___” _________

“RO‘YXATGA OLINDI”

№ _____2025 yil “___” ________

LANDSHAFTSHUNOSLIK

FANINING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi: 500000 – Tabiiyfanlar, matematikavastatistika

Ta’lim sohasi: 530000- Fizikagaoidfanlar

Ta’lim yo‘nalishi: 60530200 – Geografiya

Mazkur fan dasturi xalqaro tan olingan reytinglarda birinchi 300 talik ro‘yxatga kiruvchi **Lomonosov Moscow State University (Russian Federation) (51-100)** ta’lim dasturi asosida tayyorlandi.

https://www.geogr.msu.ru/education/vo/prog_distc/programs_3xx/bak_NoZ/b_NoZ_Landshaftovedenie_2021.pdf

Buxoro – 2024

Сканировано с CamScanner

<table>
<tr><td colspan="2">Fan/modulkodi
LN1505</td><td>O'quvyili
2025-2026</td><td>Semestr
4</td><td colspan="2">ECTS – Kreditlar
5</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fan/modulturi
Majburiy</td><td colspan="2">Ta'limtili
O'zbek</td><td colspan="2">Haftadagidarssoatlari
3</td></tr>
<tr><td rowspan="2">1.</td><td>Fan nomi</td><td>Auditoriyamashg'ulotlari (soat)</td><td>Mustaqilta'lim (soat)</td><td colspan="2">Jami (soat)</td></tr>
<tr><td>Landshaftshunoslik</td><td>60</td><td>90</td><td colspan="2">150</td></tr>
<tr><td>2.</td><td colspan="5">I. Kirish.
Fanning mazmuni. Landshafshunoslik kursining asosiy mazmuni talabalarda landshaft qobig'ining bir butunligini, uning komponentlari bir-biri bilan o'zaro chambarchas bog'ligi va aloqador ekanligi ular orasidagi murakkab modda va energiya almashuvi jarayoni mavjudligi haqidagi tushunchalarni shakllantirishga hamda yer landshaft qobig'ini tashkil qiluvchi geosistemalar haqidagi bilimlarni hosil qilishdan iboratdir.
Fanning vazifasi:
Landshafshunoslik g'oyalarining shakllanishi va taraqqiyot tarixi, landshafshunoslikning ilmiy nazariy asoslari, landshaftlarning strukturasi, landshaftlarning kelib chiqishi, dinamikasi, rivojlanishi va maxsus faoliyati, antropogen landshaftlar, ularning hosil bo'lishi va tasniflari, amaliy landshafshunoslik (landshaftlarni baholash va prognozlash), tabiiy resurslardan foydalanish va tabiatni muhofaza qilishning landshaft-ekologik prinsiplari va metodlari haqidagi bilimlarga ega bo'lish kerak.</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td colspan="2">Fan mazmuni</td></tr>
<tr><td colspan="2">II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)
II.I. Fan tarkibigaquyidagimavzularkiradi:</td></tr>
<tr><td colspan="2">Mashg'ulotlarshakli: ma'ruza (M)</td></tr>
<tr><td>M1</td><td>Landshaftshunoslikfaniningmaqsadivavazifasi.
"Landshafshunoslik" fani, predmeti, tadqiqot ob'ekti. Fanning maqsadi va vazifalari, qisqacha rivojlanish tarixi. O'quv fanining boshqa tabiiy fanlar bilan bog'liqligi.</td></tr>
<tr><td>M2</td><td>Landshafshunoslik fanining yuzaga kelishi va rivojlanish tarixi.
V.V. Dokuchaevning tabiiy komponentlar aloqadorligi va ular bir butun majmua sifatida o'rganilishi kerakligi haqidagi g'oyalari. 1913-1914 yillardagi rus tabiatshunos olimlari L.S.Berg, G.F.Morozov, I.M.Krasheninnikov, R.I. Abolinlarning landshaft haqidagi fikrlari. 1920-1940 yillarda bajarilgan B.B.Polinov, I.V.Larin, A.D.Gojev, L.G.Ramenskiy, L.S.Berg kabilarning ishlari va ularning landshafshunoslik fanining rivojlanishiga qo'shgan hissasi. Ikkinchi jahon urushidan keyingi davrlardagi landshafshunoslikning rivojlanishi va unda L.S.Berg, N.A.Solnsev, S.V. Kalesniklarning roli. 1950-1970 yillardagi A.G.Isachenko, F.N.Milkov, V.S. Preobrajenskiy, N.A. Gvozdeskiy, D.L.Armand, V.B.Sochava va boshqalarning landshafshunoslikka qo'shgan hissalari. 1970 yildan so'nggi landshafshunoslikning rivojlanishi va undagi asosiy yo'nalishlar.</td></tr>
<tr><td>M3</td><td>O'zbekistondaLandshaftshunoslikfaniningrivojlanishi</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td></td><td>O'zbekiston landshafshunosolimlarining fanning rivojigaqo'shgan hissalari.O'zbekistondagilandshaftshunosliktadqiqotlar.
O'zbekistondalandshaftshunoslikmarkazlarivamaktablari.</td></tr>
<tr><td>M4</td><td>Landshaftkomponentlarivalandshafthosilqiluvchiomillar[1]
Komponentto'g'risidatushuncha. Landshaftkomponentlari. Landshafthosilqiluvchiomillar. Fatsiyavaurochishehaqidatushuncha.
Компоненты ландшафта и его структура.
Морфолитогенная основа, воздушные массы, природные воды, биота. Почвы как особый компонент ландшафта и интегральный показатель. Важнейшие свойства компонентов, определяющие сущность ландшафта как единого целого. Прямые и обратные ландшафтные связи. Знание о межкомпонентных связях как условие ландшафтной индикации.</td></tr>
<tr><td>M5</td><td>Landshaftlarningmorfologiktuzilishi
Landshaftlarmorfologiyasihaqidatushuncha. Landshaftlarningichkituzilishi. Landshaftlarning morfologik tuzilishi. L.G.Ramenskiy. B.B.Polinov. N.A.Solnsevlarning landshaft morfologiyasiga qo'shgan hissalari. Fatsiya landshaftlarning eng kichik morfologik qismi ekanligi. Fatsiyaning bir butunligi va bo'linmasligi. Fatsiyalarning o'ziga xos xususiyatlari. Ularni tasniflash masalalari.</td></tr>
<tr><td>M6</td><td>Landshaftdao'zaroaloqadorlikvabog'liqliklar
Landshaftdao'zaroaloqadorlikvabog'liqliklar. To'g'rialoqa. teskarialoqa. landshaftlararoo'zaroaloqadorlik. landshaftmorfologikbirliklararoaloqadorlik.</td></tr>
<tr><td>M7</td><td>Landshaftlarning chegaralari.
Landshaft chegaralari. Aniq, keskin chegaralar va oraliq zonalar. Ekoton tushunchasi. Landshaft chegaralarini aniqlash va kartaga tushirish masalalari.</td></tr>
<tr><td>M8</td><td>Landshaftning maxsus faoliyati
Landshaftlar faoliyati haqida tushuncha. Landshaftlardaenergiyaoqimi. Namlikningaylanmaharakati.Moddaningbiologikaylanmaharakati. Landshaftdamoddaningbiogeokimyoviyaylanishi.
Fotosinteztushunchasihaqidatushuncha</td></tr>
<tr><td>M9</td><td>Landshaftlarning dinamikasi, rivojlanishi va barqarorligi
Dinamika haqida tushuncha. Landshaftlarning dinamikasi. Landshaftlarning tabiiy va atropogen omillar ta'sirida o'zgarishi. Landshaftlarning rivojlanish qonuniyatlari</td></tr>
<tr><td>M10</td><td>Landshaftlartasnifi
Tasniflashhaqidatushuncha. Landshaftlartasnifiningasosiytamoyillari. Landshaftlartasnifiningasosiybirliklari. A.G.Isachenko (1961), N.A.Gvozdeskiy (1961), F.N.Milkov (1967) larning landshaftlarni tasniflash tajribalari. V.A.Nikolaev (1979)ning landshaftlarni tasniflash sxemasi. Tasnif birliklari.</td></tr>
<tr><td>M11</td><td>Landshaftshunoslikdagi asosiy ilmiy yo'nalishlar</td></tr>
</table>

[1]Mazkurmavzuxalqaro tan olinganreytinglardabirinchi 300 talikro'yxatgakiruvchi**Lomonosov Moscow State University (Russian Federation)**(QS-94) ta'limdasturiasosidatayyorlandi.

https://www.geogr.msu.ru/education/vo/prog_distc/programs_3xx/bak_NoZ/b_NoZ_Landshaftovedenie_2021.pdf

Сканировано с CamScanner

	Tarkibiy-genetikyo'nalish, funksional-dinamikyo'nalish, landshaftlargeokimyosiyo'nalishi, landshaftlargeofizikasi, tizimliyondoshish, landshaftlarekologiyasiyo'nalishi.
M12	**Landshaftxaritalarivaularning turlari** Mayda masshtabli, o'rta masshtabli va yirik masshtabli landshaft haritalarini tuzishning asosiy xususiyatlari va metodlari.
M13	**Antropogenlandshaftlarvauningtiplari** Antropogenlandshaftlarhaqidatushuncha. Antropogenlandshaftshunoslikyo'nalishiniigvujudgakelishivashakllanishi. Antropogenlandshafttiplarivaularningtasnifi. Tabiiy-antropogen landshaftlar va ularning hosil bo'lish omillari. Landshaftlardagi ma'lum maqsadlarni k[illegible]b qilingan ta'sirlar, ularning oqibatida kutilgan va kutilmagan o'zgarishlar. Antropogen landshaft, madaniy landshaft tushunchalari. Antropogen landshaftlarni tasniflash tajribalari. Qishloq xo'jalik landshaftlari, sanoat landshaftlari, shaharlar landshaftlari, suv, antropogen landshaftlari, o'rmon-antropogen landshaftlar va h.k. Madaniy landshaftlar.
M14	**Amaliylandshaftshunoslikningvujudgakelishivarivojlanishi** Amaliylandshaftshunoslikningmaqsadivavazifalari. Amaliylandshafshunoslikningtadqiqotbosqichlari. Landshaftlarni xalq xo'jaligining turli tarmoqlarida foydalanish nuqtai nazaridan baholash. Baholashning asosiy tamoyillari va metodlari. Landshaftlarni prognozlash (bashoratlash). Uning asosiy tamoyillari. Prognozlash metodlari.
M15	**Landshaft ekologiyasi haqida tushuncha.** Landshaftlarniinsonxo'jalikfaoliyatita'siridao'zgarishi. Landshaftlarnimuhofazaqilishmasalalari.

III. Amaliymashg'ulotlarbo'yichako'rsatmavatavsiyalar: Amaliy (A) Amaliymashg'ulotlaruchunquyidagimavzulartavsiyaetiladi.

A1	Tabiiy geografiya fanlar tizimida "Landshafshunoslik" fani ahamiyat, fanning boshqa fanlar bilan bog'liqligini chizmalarda ifodalash.
A2	Landshafshunoslikfanigahissaqo'shganolimlarhaqidaesseyozish.
A3	Komponentlar kartalarini qiyosiy tahlil qilish va tabiiy komplekslarning kartalarini yaratish.
A4	Turli masshtabli va turli hududlar uchun tuzilgan landshaft kartalarini tahlil qil[illegible]
A5	Landshaftlarnitasniflashsxemalarivabirliklarinio'rganish.
A6	Landshaftkartalarinitahlilqilishasosidalandshaftlartasnifinianiqlash.
A7	O'zbekistonlandshaftlarikartasinichizish.
A8	O'zbekistonlandshaftkartasiasosidalandshaftkesmalaritayyorlash.
A9	Landshaftkartalarinizamonaviydasturlardatuzishusullari
A10	O'z o'lkasi (okrugi) landshaftlari tasnifi (O'zbekiston landshaftlari kartasi asosida).
A11	O'rtaZarafshontabiiygeografikokrugiantropogenlandshaftlarivaularningtasnifilartahlili
A12	Landshaftlardan xo'jalikda oqilona foydalanish sxemasini tuzish.
A13	Landshaftlardamoddaningbiogeokimyoviyaylanishisxemalarinichizishvatavsiflash.
A14	O'zbekistonning tabiiy geografik okruglari landshaftlarini qishloq xo'jaligi va shaharsozlik maqsadida baholash.
A15	Madaniy landshaftlarni barpo etish loyihasini tuzish.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular

"Landshaftshunoslik" fani bo'yicha mustaqil ta'lim va ishlarning kalendar tematik rejasi

1	O'zbekistondalandshaftshunoslikningrivojlanishigahissaqo'shganolimlarhaqidaesseyozish.
2	Landshaftshunoslikdagiilmiyyo'nalishlarvaularningmazmunitahlilqilish.
3	Landshaftkomponentlario'rtasidagio'zarota'sirvaaloqadorliklarmavzusidataqdimotishitayyorl
4	Landshaftlarningtabaqalanishidazonallikvaazonalliknichizmalardaifodalash.
5	Landshaftlarningbalandlikmintaqalanishivalandshaftyaruslarinichizmalardaifodalash
6	Landshaftlarnio'rganishdamodellashtirish.
7	Landshaftlardamoddavaenergiyaharakatinichizmalardaifodalash.
8	Landshaftlardabiogeokimyoviyaylanmaharakatlarnichizmalardaifodalash.
9	Landshaftlardinamikasihaqidaesseyozish.
10	Landshaftlarningyoshinianiqlash.
11	Landshaftlarnitasniflashbo'yichaturliolimlarningsxemalarinichizish.
12	Landshaftlarnikartagatushirishmetodlarinio'rganish.
13	Antropogenlandshaftlarningstrukturasivabarqarorligihaqidaesseyozish.
14	Cho'llandshaftlarivaulardanoqilonafoydalanishprinsiplaritezisyozish.
15	Tog' landshaftlarivaularningmorfologiktuzilishinichizmalardaifodalash.
16	Landshaftlargeokimyosimavzusidareferattayyorlash.
17	Landshaftlardanamlikaylanishinichizmalardaifodalash.
18	Landshaftlartipologiyasimavzusidareferattayyorlash.
19	Landshaftlartaraqqiyotiniprognozlash.

"Landshaftshunoslik"fani bo'yicha mustaqil ta'lim mavzulari uning mazmunini yoritish maqsadida tanlangan va talabada shu haqida bilim ko'nikmasini shakllantirish nazarda tutilgan. Jumladan, landshaft morfologiyasi, landshaftlar dinamikasi, barqarorligi va rivojlanishi, landshaftlarni tasniflash, landshaft yoshi, chegarasi haqida talabada bilim ko'nikmasini shakllantirish e'tiborga olingan. Barcha keltirilgan mavzularni har biri to'g'risida talabalar qay tarzda o'zlashtirish, bilim ko'nikmasiga ega bo'lish mexanizmi fanning sillabusida ochib beriladi.

5. **V. Fan o'qitilishiningnatijalari (shakllanadigankompetensiyalar)**

Fannio'zlashtirishnatijasidatalaba:

❖ landshaftshunoslik tarixi; landshaft tushunchasining talqin etilishi; landshaftlarning ichki tuzilishi; landshaftlarning tabaqalanishi va omillari; landshaftlar dinamikasi, evolyusiyasi va rivojlanishi; landshaftlarning maxsus faoliyati; landshaftlarni tasniflash; tabiiy-antropogen, antropogen, madaniy landshaft tushunchalari; amaliy landshaftshunoslik masalalari; landshaftshunoslikdagi ilmiy yo'nalishlar to'g'risida ***tasavvurga ega bo'lishi;***

❖ landshaftlarning komponentlari, morfologik qismlari va ular orasidagi aloqadorliklarni tadqiq etish; landshaftlarni xo'jalik maqsadlarida baholash va xulosalar chiqarish ***ko'nikmalariga ega bo'lishi;***

landshaftlarning ichki tuzilishini, landshaftlarning hududiy tabaqalanishini, ularning chegaralarini aniqlashni va kartaga tushirishni; landshaftlarning o'zgarishi va barqarorligini; landshaftlarning genezisi va yoshini aniqlashni; landshaftlarni tasniflashni; antropogen landshaftlarni aniqlash va tavsiflashni; landshaftlarni baholash

Сканировано с CamScanner

	va prognozlashni; landshaftshunoslik tadqiqotlarini tashkil etish hamda turli karta va asbob-uskunalar bilan ishlashi bo'yicha bilimga *ega bo'lishi kerak.*
6.	**VI. Ta'limtexnologiyalarivametodlari:** • ma'ruzalar; *interfaol,keys stadi,munozara* • seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda didaktikvainteraktivo'yinlarorqaliishlash; • taqdimotlarni zamonaviydasturlarorqalitayyorlash; • individual loyihalarvaxaritalarishlabchiqish; • ilmiyommabopmaqolavatezislaryozish; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
7.	**VII. Kreditniolishuchuntalablar:** Fangaoidnazariyvauslubiytushunchalarnito'liqo'zlashtirish, tahlilnatijalarinito'g'riaksettiraolish, o'rganilayotganjarayonlarhaqidamustaqilmushohadayuritishvajoriynazoratshakllari, hamdamustaqilta'limdaberilganvazifatopshiriqlarnibajarish, yakuniynazoratishinitopshirish

Asosiyadabiyotlar:

1. **Голованов А.И., Кожанов Е.С., Сухарев Ю.И. Ландшафтоведение. М. «КолосС», 2005.**
2. ZokirovSh.S. Landshaftshunoslik asoslari. –T.: Universitet, 1994.
3. ZokirovSh.S. Antropogenva amaliy landshaftshunoslik. –T.: Universitet, 1998.
4. ZokirovSh.S. Kichikhududlartabiiygeografiyasi. –T.: Universitet, 1999.
5. Исоченко А.Г. Ландшафтоведение и физико-географическое районирование. -М.: 1991.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Алиева Н.В. Ландшафтоведение. –Новочеркасск. 2012. –с. 113.
2. Арманд Д.Г. Наука о ландшафте. -М.: 1975.
3. Zakirov.Sh.S., Boymirzayev K.M. Landshaftshunoslik asoslari. –Namangan, 2012.-2012. 62 b.
4. Бобкова Ю.А. Ландшафтоведение. –Орел. 2015. –с. 56.
5. Baratov P. O'zbekistontabiiygeografiyasi. –T.: O'qituvchi, 1996. 246 б.
6. Марцинкевич Г.И. Ландшафтоведение. –Минск. 2005. –с. 200.
7. Сочава В.Б. Введение и учение о геосистемах. Новосибирск, 1978.
8. Марсинкевич Г.И. и др. Основи ландшафтведение. -Минск, 1986.
9. Милков Ф.Н. Ландшафтная география и вопросы практики. -М.: 1966.
10. Николаев В.А. Ландшафты азиатских степей. -М.: 1999.
11. HasanovI., G'ulomovP.N. O'zbekistontabiiygeografiyasi. (2-qism). O'quv qo'llanma. -T.: O'qituvchi. 2007.O'zMU. 2000.
12. Nigmatov A.N. Yusupov R. Tabiiy geografik komplekslar va ekzogen jarayonlar. -T.: Turon iqbol, 2006.
13. Paul A. Landscape Agroecology. –London "Oxford", 2004. -p348
14. Giblett R. Landscapes of Culture and Nature. –London "Oxford", 2009. -p218.

Axborotmanbalari (Internetsaytlar):

www.worldresoureec.org– Жахон табиий ресурслар сайти.

www.karta.com – Карталарсайти.

	www.undp.org - БМТнинг ривожланиш дастури сайти.
8.	**Fan dasturi Buxoro davlat universiteti Ilmiy kengashining 2024 yil 2 iyuldagi 11-sonli yig'ilishi bayonnomasi bilan tasdiqlangan**
9.	**Fan/moduluchunmas'ullar:** M.E.Mirzayeva- "Ekologiyavageografiya" kafedrasio'qituvchisi.
10	**Taqrizchilar:** M.K.Ergasheva- BuxDU, "Ekologiyavageografiya" kafedrasidotsenti, g.f.f.d.(PhD). H.T.To'xtayeva–TIQXMMIBuxorofiliali, "Gidrologiyava ekologiya" kafedrasimudiri, geografiyafanlarinomzodi (turdoshOTM).

Сканировано с CamScanner